

було позитивним поштовхом у подальшому розвитку просвіти американських батьків дітей дошкільного віку у руслі гуманізму, взаєморозуміння і взаємодії у сімейному вихованні.

Література

1. Азаров Ю. Бенджамин Спок и его педагогика [Электронный ресурс] / Ю. Азаров. – Режим доступа: <http://lit.lib.ru>.
2. Білецька С.В. Дитиноцентрована педагогіка: теорія і практика західних країн : навч. посіб. / С.В. Білецька. – Х. : Факт, 2008. – 255 с.
3. Боровикова В.Н. Проблемы семьи в американской педагогике / В.Н. Боровикова // Советская педагогика. – 1989. – № 2. – С. 141–145.
4. Моз Л. де. Психоистория = The New psychohistory / Л. де Моз. – М. : Феникс, 2007. – 512 с.
5. Спок Б. Ребенок и уход за ним / Б. Спок. – Минск, 1999. – 848 с.
6. Спок Б. Ребенок и уход за ним / Б. Спок. – М. : Харвест, 2008. – 736 с.
7. Степанов С. Джон Боулби (1907–1990) / С. Степанов // Школьный психолог. – 2007. – № 19.
8. Benjamin Spock [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://ru.wikipedia.org>.
9. Kinkead G. Family Business is a Passion Play // Fortune 1980. – June.
10. Robert Mathews. The Last Word // February, 2008. – P. 106.
11. Spock, B. Baby and Child Care. – New York, 1956.
12. Spock, B., Rothenberg, B., Dr. Spocks Baby and Child Care, Pocket Books, 1992.

КАЗАЧИНЕР О.С.

НЕСТАНДАРТНІ ФОРМИ УРОКІВ У ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ НА ПІДґРУНТІ РІЗНИХ ПЕДАГОГІЧНИХ ТЕХНОЛОГІЙ НАВЧАННЯ

Оновлення цілей, завдань і змісту в напрямі особистісно орієнтованого навчання у 12-річній школі вимагає дослідження впливу різних педагогічних технологій навчання та змін у структурі навчального процесу сучасної загальноосвітньої школи, дослідження умов застосування новітніх технологій для підвищення навчальних досягнень учнів.

У теорії та практиці середньої школи наявні певні суперечності, які зумовлюють необхідність пошуку нових технологій навчання:

- між суспільною формою здійснення навчальної діяльності, колективним характером праці і спілкування її суб'єктів та індивідуальною технологією оволодіння цією діяльністю;
- між необхідністю здійснення діяльності на рівні активності й творчості та функціонуванням репродуктивного мислення, пам'яті, індуктивної логіки процесу засвоєння знань під час навчання;
- між функцією відображення педагогічної реальності в системі психолого-педагогічних понять і категорій та необхідністю реалізації конструктивно-аналітичної функції в процесі вивчення навчальних дисциплін.

Таким чином, актуальність дослідження зумовлена необхідністю вдосконалення процесу використання педагогічних технологій на уроках у початкових класах.

Окремі аспекти підвищення ефективності уроку засобами впровадження новітніх форм, методів і технологій висвітлено у працях Н.А. Коломієць [4], М.В. Матішак [6] та інших.

У них певною мірою розкриваються зміст, форми і сутність використання нестандартних форм навчання, модульних, інформаційних, інтерактивних технологій тощо, обґрунтовуються умови ефективності їх впровадження в навчально-виховний процес.

Метою статті є висвітлення теоретико-методологічних основ процесу використання педагогічних технологій навчання учнів початкових класів.

Реформування шкільної освіти та впровадження нових педагогічних технологій у практику навчання слід розглядати як найважливішу умову інтелектуального, творчого та морального розвитку учня. Усе це забезпечує системне оновлення змісту та перехід на нову структуру навчання. В учителів з'являється можливість застосовувати нові активні технології навчання, цінні для кожного учня.

У педагогічній теорії наявна велика кількість характеристик і визначень терміна "педагогічна технологія": цілісний процес постановки мети; постійне оновлення навчальних планів і програм; тестування альтернативних стратегій і навчальних матеріалів; оцінювання педагогічних систем у цілому і формулювання нових цілей, як тільки стає відомою інформація про ефективність системи (С. Сполдінг); алгоритмізація діяльності вчителів та учнів на основі проектування всіх навчальних ситуацій (Л. Фрідман); опис, проект процесу формування особистості (О. Беспалько); продумана в усіх деталях модель спільної педагогічної діяльності з проектування, організації та проведення навчального процесу з безумовним забезпеченням комфортних умов для учнів і вчителя (В. Монахов); системна сукупність і порядок функціонування всіх особистісних, інструментальних і методологічних засобів, які використовуються для досягнення педагогічних цілей (М. Кларін); науково обґрунтований опис ефективного здійснення педагогічного процесу (А. Цветков); сукупність психолого-педагогічних установок, що визначають спеціальний набір і компонування форм, методів, способів, прийомів навчання, виховних засобів; організаційно-методичний інструментарій педагогічного процесу (Б. Лыхачов); опис процесу досягнення запланованих результатів навчання (І. Волков); системний метод створення, застосування й визначення всього процесу викладання і засвоєння знань з урахуванням технічних та людських ресурсів та їхньої взаємодії, що ставить своїм завданням оптимізацію форм освіти (ЮНЕСКО); комплексний інтегративний процес, який містить ідеї, засоби і способи організації діяльності для аналізу проблем, що охоплюють всі аспекти засвоєння знань, планування, забезпечення, оцінювання та управління вирішенням цих проблем (Асоціація з педагогічних комунікацій і технологій США).

На думку Г. Селевка, наприклад, поняття “педагогічна технологія” може бути представлено трьома аспектами: науковим (педагогічні технології – частина педагогічної науки, що вивчає й розробляє цілі, зміст і методи навчання та проектувальних педагогічних процесів); процесуально-описовим (опис (алгоритм) процесу, сукупність цілей, змісту, методів і засобів для досягнення запланованих результатів навчання); процесуально-діючим (здійснення технологічного (педагогічного) процесу, функціонування всіх особистісних, інструментальних і методологічних засобів) [7].

Одним із основних мотивів використання педагогічних технологій є підвищення творчо-пошукової активності дітей. Такі заняття набувають особливої значущості у навчальному процесі початкової школи. Причина цього – психофізіологічні особливості молодших школярів, а саме та обставина, що у 6–10-річному віці, який характеризується підвищеною сензитивністю, найбільш інтенсивно проходить та по суті завершується фізіологічне дозрівання основних мозкових структур школяра.

Численна кількість науково-методичних робіт присвячена таким аспектам досліджуваної нами проблеми: пошук шляхів удосконалення уроку (Л.В. Байло, О.І. Деменко та ін.); використання мультимедійних технологій (С.М. Богомолів, О.В. Єрміна та ін.); конструювання уроків через упровадження сучасних навчальних та здоров’язберігаючих технологій (Т.О. Свинцицька); використання технології особистісно орієнтованого уроку (І. Якіманська та ін.); інтегральних та інтегрованих уроків (І.В. Загребіна, Ю.І. Мальований та ін.); інформаційних та комп’ютерних (Н.М. Коптюг, О.О. Першукова та ін.); комунікативно-ігрових (І. Білякова та ін.) [1; 3]; інтерактивних (І.А. Пантелеймонова-Плакса); проектного навчання (В.А. Вересока, Л.П. Корнева та ін.); модульних технологій навчання (Г.М. Салтовська), а також використання на уроках окремих авторських нестандартних технологій навчання (Ж.-П. Мартан, Ф.Л. Ратнер, Ю.М. Несін) та ін.

П.І. Матвієнком [5] перелічено педагогічні технології початкового навчання (бригадно-індивідуальне навчання; вироблення навичок оптимального читання; дидактична система Л.В. Занкова; диференційоване навчання молодших школярів за С.О. Логачевською; індивідуально-призначене навчання; навчання молодших школярів побудови зв’язних висловлювань за методикою Л.О. Варзацької; технології “Перші кроки”, “Крок за кроком”; технології початкового навчання С.М. Лисенкової, О.М. Лобка).

Аналіз психолого-педагогічної та методичної літератури показує не лише суперечки навколо нетрадиційних форм уроку, а й те, що власне поняття “нетрадиційна форма уроку” досі залишається розпливчастим. У ряді праць зустрічається поняття “нетрадиційний вид уроків” (Є. В’яземський, О. Стрелова). Варто відзначити й різноманітність назв, таких як “нестандартний урок”, “нетрадиційні технології уроку” тощо. С. Кульневич та Т. Лакоціна використовують термін “не зовсім звичайний урок”. За їх словами, відмова від терміна “нетрадиційний урок” є закономірною, тому що його широке використання в методичній літературі відрізняється від

традиційної організації навчання лише зовнішніми, процесуальними засобами активізації пізнавальної діяльності.

Згідно з думкою О.В. Трофимової, сам термін “нетрадиційна форма уроку” вимагає більш конкретного відпрацювання в етимологічному аспекті. Виходячи з концепції та класифікації педагогічних технологій, О. Трофимова визначає нетрадиційну форму уроку як “технологію локального (модульного) рівня. Хоча при розробленні нетрадиційних уроків відбувається зіткнення з іншими технологіями”. О. Трофимова визначає нетрадиційні форми уроку як інтерактивні форми уроку, які характеризуються суб’єкт-суб’єктною позицією в системі “учитель-учень”, різноманітністю видів діяльності суб’єктів (ігрова, дискусійно-оцінювальна, рефлексивна), які базуються на активних методах навчання (проблемному, дослідному, “методі прямого доступу”).

Але більша частина дослідників усе ж використовує у своїх працях термін “нетрадиційний урок”. Зокрема, автори методичних посібників Є. В’яземський, І. Іонов, М. Короткова, Л. Борзова присвячують ряд своїх праць урокам із “нетрадиційними формами навчання”.

У вітчизняній педагогіці виділяють два основних підходи до розуміння сутності нетрадиційних форм уроку. Перший підхід розглядається як відхід від чіткої структури та поєднання різноманітних методичних прийомів. Тобто основною формою навчального процесу все ж залишається традиційний урок, але до якого обов’язково вносяться елементи сучасних технологій розвитку пізнавальних здібностей учнів.

Другий підхід тлумачить нетрадиційні форми уроку як його інноваційні, сучасні форми, які з’явилися останнім часом та набули значного поширення в сучасній школі. Що стосується наукової літератури, то тут бачимо тенденцію розглядати нетрадиційні форми уроку як форми інтерактивного навчання або навчальні заняття у формі інтерактиву.

На думку О. Антипової, В. Паламарчук, Д. Румянцевої, суть нестандартного уроку полягає в такому структуруванні змісту і форми, яке викликало б насамперед інтерес учнів і сприяло їх оптимальному розвитку й вихованню. А. Бородаєв наведено таке визначення поняття “нестандартний урок”: “Нестандартний урок – це імпровізоване навчальне заняття, що має нестандартну структуру” [1]. Це визначення, на наш погляд, є не зовсім точним, оскільки нестандартний урок не може бути імпровізованим навчальним заняттям, він потребує ретельної підготовки.

На підґрунті проаналізованої психолого-педагогічної літератури ми пропонуємо таку авторську класифікацію сучасних нестандартних уроків відносно педагогічних технологій навчання, які використовуються в початковій школі (див. табл.). Уся система нестандартних уроків поділена нами на такі групи за педагогічними технологіями: 1) інформаційно-комунікаційні технології; 2) ігрові технології; 3) дослідні технології; 4) інтерактивні технології; 5) психотренінг.

**Класифікація нестандартних уроків у початковій школі
за педагогічними технологіями**

Групи за педагогічними технологіями		Види уроків
1. Інформаційно-комунікаційні технології		Урок-твор, уроки – творчі звіти, уроки-взаємонавчання, урок-інформація, інтегрований урок
2. Ігрові технології	Змагання	КВК, турнір, аукціон, вікторина, конкурс, інтелектуальний хокей, “Щасливий випадок”
	Рольові ігри	Імпровізація, імітація, “Поле чудес”, ерудит, ланцюжок
	Драматизація	Драматична гра, пантоміма, драматична розповідь, ляльковий театр
3. Дослідні технології		Діалог, усний журнал, роздуми, репортаж, урок-суперечність, урок-парадокс, пошук, розвідка, заочна подорож, коло ідей
4. Інтерактивні технології	Кооперативне навчання	Робота в парах, змінювані трійки, 2–4 разом, карусель, малі групи, акваріум
	Колективно-групове навчання	Мікрофон, незакінчені речення, мозковий штурм, “Навчаючи – вчуся”, мозаїка, вирішення проблем, дерево рішень
	Ситуативне моделювання	Імітаційні ігри, рольова гра
	Опрацювання дискусійних питань	Метод “прес”, займи позицію, зміни позицію
5. Психотренінг		Тренінг уваги, уяви, пам’яті, “Пізнай себе”, “Пізнай свої здібності”, “Твоя воля”, “Твій характер”, “Сам себе виховую”

Переваги у використанні нестандартних форм на підґрунті нових педагогічних технологій у початковій школі перед традиційними формами навчання полягають у тому, що в учнів підвищується інтерес і мотивація до навчання, їх активність у пізнанні та творчості, самостійність пошуків знань, переживання успіху досягнень, ініціативність, можливість індивідуального підходу до учнів, використання інноваційних та інформаційних педагогічних технологій, розвиток культури спілкування, взаємовідповідальності тощо; з’являється можливість діагностування мети та результатів навчально-виховного процесу; досягнення гарантованого результату в навчанні; повторюваність та відтворюваність результатів; спрямованість на досягнення конкретних цілей у навчанні; формування знань, умінь і навичок, доведених до вдосконалення; економія часу, сил та засобів на досягнення поставлених цілей; при обґрунтованому використанні їх можна розглядати як базу для підвищення рівня успішності, розвитку мислення та здібностей школярів.

Але є й деякі труднощі використання педагогічних технологій у навчально-виховному процесі. Серед них: витрати більшої кількості часу на підготовку і проведення таких уроків; не всі учні однаковою мірою актив-

ні; організаційні труднощі (дисципліна, правила поведінки); ускладнюється система оцінювання, аналізу результатів навчання; забезпечення науково-методичної і матеріально-технічної бази навчання; знаходження певного місця таких уроків у навчально-виховному процесі; складність переходу на технологічний режим навчання тощо.

Висновки. Усе вищезазначене дає нам змогу дійти висновку про те, що використання у навчально-виховному процесі нестандартних форм уроків на базі нових педагогічних технологій у молодших класах є одним із найважливіших напрямів підвищення мотивації, пізнавального інтересу до вивчення предмета, якості знань, а звідси й успішності учнів. За умови дидактично продуманого використання таких форм у межах педагогічних технологій навчання на уроці з'являються необмежені можливості для індивідуалізації та диференціації навчального процесу, що є необхідним під час навчання учнів початкових класів. Зміни в навчальному процесі ставлять нові вимоги й до діяльності вчителя, яка орієнтована на особистісний розвиток учня, і це викликає необхідність по-новому підійти до проблеми використання різних форм у межах педагогічних технологій з учнями початкових класів.

Література

1. Актуальные вопросы формирования интереса в обучении / [под ред. Г.И. Щукиной]. – М. : Просвещение, 1984. – 145 с.
2. Білякова І.Т. Ігрові технології як засіб активізації вивчення англійської мови учнями основної школи / І.Т. Білякова // Англійська мова та література. – 2008. – № 24 (214). – С. 14–16.
3. Казачінер О.С. Роль нетрадиційних форм навчання слабковстигаючих молодших школярів на уроках англійської мови / О.С. Казачінер // Вища освіта України. Тем. вип.: Новітні засоби навчання: проблеми впровадження та стандартизації. – 2009. – Дод. 4. – Т. 6 (18). – С. 188–195.
4. Коломієць Н.А. Дидактичні засади застосування інтерактивних методів навчання молодших школярів : автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.09 / Н.А. Коломієць. – К., 2009. – 19 с.
5. Матвієнко П.І. Орієнтир на освітні технології / П.І. Матвієнко // Початкова школа. – 2000. – № 1. – С. 3–4.
6. Матішак М.В. Варіативність організаційних форм навчальної діяльності учнів 6–7-річного віку : автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.09 / М.В. Матішак. – К., 2008. – 20 с.
7. Селевко Г.К. Современные образовательные технологии : учеб. пособ. / Г.К. Селевко. – М. : Народное образование, 1998. – 256 с.

КАЙДАЛОВА Л.Г.

РЕЗУЛЬТАТИ ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНОЇ ПЕРЕВІРКИ СФОРМОВАНОСТІ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ ТА ЯКОСТЕЙ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ

Метою статті є висвітлення результатів порівняльного етапу дослідження, який передбачає узагальнення досвіду, обробку одержаних ре-